

RECENSIE VAN HET PROEFSCHRIFT
VAN L. STERCK,
„ORGANISATIESTRUCTUUR EN
MENSELIJKE FACTOR”

door Dr. P. G. Bosch
(Groningen, dec. 1961)

Algemeen

Het proefschrift van de heer Sterck behandelt een wel zeer actueel en belangrijk onderwerp. Sinds jaren wordt in de kringen van hen die bij de praktijk van de bedrijfsorganisatie betrokken zijn, zowel als door degenen die aan de verdere ontwikkeling van de organisatie-theorie deelnemen, een steeds sterker worden de behoefte gevoeld aan een meer interdisciplinaire benadering. Dr. Sterck heeft een nuttige bijdrage geleverd tot de realisatie van een dergelijke benadering. Hij heeft mogelijkheden aangegeven om tot een synthese te komen van bedrijfseconomische en bedrijfssociologische gezichtspunten. Hiertoe heeft hij zich in hoofdzaak beperkt en deze beperking is verstandig. Het is echter te hopen dat zijn voorbeeld gevolgd zal worden door andere interdisciplinaire studies, waarbij onder meer ook de verschillende relevante onderdelen van de psychologie zullen worden betrokken.

Alvorens op enkele punten in te gaan welke mijn speciale aandacht getrokken hebben, wil ik eerst enkele opmerkingen over het werk als geheel maken. Het is helder geschreven, in eenvoudige kernachtige taal en een behoorlijke stijl. De opbouw van het geschrift is logisch goed doordacht en overzichtelijk. Er is een gedegen literatuurstudie aan ten grondslag gelegd en de literatuuropgaven zijn goed verzorgd.

Na een Inleiding, waarin strekking en opzet van de studie worden geschetst, karakteriseert de schrijver in het eerste hoofdstuk achtereenvolgens de bedrijfseconomische en de bedrijfssociologische benadering van organisatievraagstukken, in hun historische ontwikkeling. Hij constateert dat zij o.m. de beklemtoning van systematisch praktisch onderzoek en misschien de overschatting hiervan gemeen hebben.

Echter is de (bedrijfseconomische) organisatieleer veel sterker normatief ingesteld dan de bedrijfssociologie en zijn de opvattingen over de menselijke factor verschillend.

In het tweede hoofdstuk wordt de betekenis van de menselijke factor voor de organisatieleer besproken.

Van de samenhang tussen economische en sociologische factoren worden voorbeelden gegeven (o.a. met betrekking tot geldelijke en

andere motieven). Daarna worden de mogelijkheden van samenwerking tussen socioloog en organisatieeskundige verkend.

Het derde hoofdstuk bevat opmerkingen over enkele belangrijke organisatievraagstukken en de stand van het onderzoek inzake deze vraagstukken.

In het vierde hoofdstuk wordt de organisatie behandeld als een netwerk van verticale, horizontale en functionele relaties. Terecht stelt de schrijver, dat dit uitgangspunt veel mogelijkheden biedt voor de integratie van bedrijfseconomische en bedrijfssociologische gezichtspunten.

Het vijfde hoofdstuk vormt de kern van de studie. Het is getiteld „Enige mogelijkheden van een interdisciplinaire benadering” en behandelt achtereenvolgens de organisatie als factor - naast andere factoren - bij het „vormgeven aan de activiteiten van de betrokkenen”, het vraagstuk van eenhoofdige leiding en eenheid van leiding, formele en informele organisatie, organisatiestructuur en menselijke factor en tenslotte het hanteren van organisatie technieken als element van het leidinggeven.

Na een hoofdstuk over taak en werkwijze van de organisatieeskundige (hoofdstuk VI) volgt in hoofdstuk VII een „Slotbeschouwing en samenvatting”.

Enkele bijzonderheden

De studie van Dr. Sterck bevat vele belangwekkende bijzonderheden, die in een recensie niet alle de revue kunnen passeren. Slechts enkele punten zullen bij wijze van illustratie gereleveerd worden.

Van groot belang acht ik de centrale betekenis welke de auteur toekent aan de organisatorische relaties. Terecht stelt hij dat in de organisatie-literatuur de nadruk wel bijzonder sterk op de verticale relaties ligt en dat voor de horizontale relaties weinig belangstelling bestaat. Het is jammer dat de schrijver het begrip „horizontale relaties” niet verder uitwerkt. Evenmin schenkt hij aandacht aan de behandeling die dit onderwerp, zij het in beperkte mate, toch wel reeds in de literatuur heeft gekregen.

Interessant zijn de beschouwingen van Dr. Sterck over de functionele relaties. De schrijver oefent een juiste kritiek uit op de gangbare analyse van dit vraagstuk binnen de organisatieleer.

Hij concludeert dat de vraag „adviesrelaties of functionele relaties” niet meer relevant is, doch dat het gaat om de vraag in welke mate men kan steunen op zuivere adviesrelaties en

in hoeverre de specialist functionele leiding moet geven (blz. 95).

Verhelderend zijn de opmerkingen van de auteur over het vraagstuk van de eenheid van leiding (blz. 112), waarvan hij doet uitkomen dat deze niet met eenhoofdige leiding vereenzelvigd moet worden. De grote betekenis welke aan de eenhoofdige leiding in de organisatieleer tot op heden wordt toegekend, zodanig dat dit bij sommige auteurs zelfs een niet voor discussie vatbaar dogma geworden is (zie de frappante aanhaling van Alvin Brown op blz. 90), berust op de centrale plaats welke het autoriteitsprincipe in deze leer inneemt. Dr. Sterck betoogt terecht dat dit autoriteitsprincipe - zeker in onze tijd - slechts een beperkte betekenis heeft. De gedragingen van functionarissen worden behalve door de gezagsrelatie door tal van andere invloeden bepaald (o.a. voorlichting en adviezen, opleiding en vorming (blz. 116 e.v.).

Van harte eens ben ik het met het standpunt

van Dr. Sterck, dat het onderscheid tussen formele en informele organisatie als ondoelmatig moet worden afgewezen (blz. 127). Evenzo kan ik instemmen met de opvatting dat bij een concrete uitwerking van taken en relaties niet voorbij mag worden gegaan aan specifiek persoonlijke invloeden (blz. 133). Een scheiding tussen het „systeem dat goed is” en de „mens die faalt” heeft geen reële betekenis, zoals Dr. Sterck terecht opmerkt (blz. 182).

Ten slotte wil ik nog de aandacht vestigen op de beschouwing over het hanteren van organisatietechnieken als element van leidinggeven. De auteur kiest als voorbeelden het opstellen van taakbeschrijvingen en de bedrijfsbegroting.

Het bovenstaande is slechts een greep uit de rijkgeschakeerde stof welke in het boek is te vinden. Het geheel is doortrokken van een onorthodoxe geest en de moeite van het lezen ten volle waard.